

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-14-14
Otsuse kuupäev	10. juuni 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Lea Kivi, Hannes Kiris ja Jaak Luik
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lg 8 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseaduslikkuse kontroll
Menetluse alus	Harju Maakohtu 21. veebruari 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-14-910
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada riigilõivuseaduse § 57 lg 8 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, mis sätestab, et võlgniku, tema surma korral pärandvara suhtes pärija või pärandi hooldaja pankrotiavalduse, füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avalduse või tööõigussuhtest tuleneva nõude alusel töötaja poolt tööandja vastu pankrotiavalduse muul viisil esitamisel tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

ASJAOLUD, MENETLUSE KÄIK JA MAAKOHTU MÄÄRUS

1. Liliana Barinova esitas Harju Maakohtule 8. jaanuaril 2014 posti teel võlgniku pankrotiavalduse.
2. Harju Maakohus võttis 21. veebruari 2014. a määrusega L. Barinova pankrotiavalduse menetlusse. Kohus leidis, et kohtuasja lahendamisel on asjassepuutuv säte riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lg 8, mille kohaselt tuleb võlgniku pankrotiavalduselt tasuda riigilõivu 10 eurot. Maakohus tunnistas RLS § 57 lg 8 põhiseaduse vastaseks osas, mille kohaselt võlgniku, tema surma korral pärandvara suhtes pärija või pärandi hooldaja pankrotiavalduse, füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avalduse või töötaja poolt tööandja vastu pankrotiavalduse esitamisel tööõigussuhtest tuleneva nõude alusel tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, ja määras tasutavaks riigilõivuks 5 eurot.
3. Kohus oli seisukohal, et avalduselt tasutava riigilõivu määr riivab esmajoones PS § 15 lg 1 esimeses lauses sätestatud igäühe põhiõigust kohtusse pöörduda, PS §-s 32 sätestatud omandipõhiõigust ja PS §-s 12 tagatud võrdsuspõhiõigust. RLS § 57 lg 8 kohtleb erinevalt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu ja muul viisil avalduse esitanud isikuid.
4. RLS § 57 lg 8 eesmärgiks on maakohtu hinnangul menetlusökoonomia. Kohus leidis, et riigilõivumäär, mis erineb veebilehe www.e-toimik.ee kaudu esitatava avalduse jaoks ettenähtud määrast, ei ole proportsionaalne ega põhjendatud.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

5. Riigikogu põhiseaduskomisjon on seisukohal, et RLS § 57 lg 8 on põhiseadusega kooskõlas. Komisjon märkis, et praegusel juhul ei ole riigilõivu soodus- ja täismäära erinevus märkimisväärne.

6. Õiguskantsler leiab, et RLS § 57 lg 8 on osas, mis näeb ette erineva suurusega riigilõivu määrad võlgniku pankrotiavalduse esitamiseks sõltuvalt kohtusse pöördumise viisist, vastuolus PS § 15 lg-ga 1, § 12 lg-ga 1 ja §-ga 11. Õiguskantsler märgib siiski, et praegusel juhul ei ole riigilõivude soodus- ja täismäära erinevus märkimisväärne, mistõttu võib abstraktse analüüsi tulemusena või elektroonilise e-toimiku edasiarendamisel jõuda ka järelduseni, et selline seadusandja meede on põhiseaduspärane. Õiguskantsleri hinnangul ei ole ka riigilõivu täismäär 10 eurot eraldiseisvana ülemäära kõrge piirang võlgniku pankrotiavalduse esitamiseks.

7. Justiitsminister on seisukohal, et RLS § 57 lg-s 8 kehtestatud riigilõivumäärade eristamine ei ole proportsionaalne ja on vastuolus PS § 12 lg-ga 1 osas, mille kohaselt võlgniku, tema surma korral pärandvara suhtes pärija või pärandi hooldaja pankrotiavalduse, füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avalduse või töötaja poolt tööandja vastu pankrotiavalduse esitamisel tööõigussuhtest tuleneva nõude alusel tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTE

8. Riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 29.06.2012; RT I, 20.11.2013, 3) § 57 "Tsiviilkohtumenetluse toimingud" lg 8:

"(8) Võlgniku, tema surma korral pärandvara suhtes pärija või pärandi hooldaja pankrotiavalduse, füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avalduse või töötaja poolt tööandja vastu pankrotiavalduse esitamisel tööõigussuhtest tuleneva nõude alusel tasutakse riigilõivu 10 eurot. Kui nimetatud avaldus esitatakse elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, tasutakse riigilõivu 5 eurot."

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

9. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lg 2).

10. Otsustades võlgniku pankrotiavalduse menetlusse võtmise üle, tunnistas Harju Maakohus 21. veebruari 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-14-910 RLS § 57 lg 8 põhiseaduse vastaseks ja jättis kohaldamata. Avalduse menetlusse võtmise otsustamisel oli RLS § 57 lg 8 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis asjassepuutuv osas, mis sätestab võlgniku pankrotiavalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu 10 eurot, kuid avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu 5 eurot.

11. Riigikohus on õigusselguse tagamise eesmärgil lugenud asjassepuutuvaks sätteid, mis on vaidlustatud normiga tihedalt või lahutamatu seotud (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 13. veebruari 2007. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-16-06, p 18; 9. aprilli 2008. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-07, p 16). Eeltoodust tulenevalt hindab kolleegium praeguses kohtuasjas RLS § 57 lg 8 põhiseaduspärasust tervikuna, mitte üksnes võlgniku pankrotiavalduse esitamisel tasutava riigilõivu osas.

12. Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, p 12). Kohtumenetluses avalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad PS § 15 lg 1 esimeses lauses tagatud igaühe põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole (Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. a otsus asjas nr 3-2-1-67-11, p 22.1) ja PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 12. septembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-26-13, p 18). Seejuures riivab RLS § 57 lg 8 intensiivsemalt nende isikute põhiõigusi, kes esitavad avalduse kohtule muul viisil kui avaliku e-toimiku kaudu (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p-d 48–49). Vaidlusalune RLS § 57 lg 8 riivab ka PS § 12 lg-s 1 tagatud võrdsuspõhiõigust, kuna kohtleb

erinevalt isikuid, kes esitavad avalduse veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, ja isikuid, kes esitavad sama hinnaga avalduse muul viisil.

13. Vaidlustatud säte kehtib alates 1. juulist 2012. XII Riigikogu seaduseelnõu 206 SE seletuskirja kohaselt on riigilõivumäärade kohtusse pöördumise viisist sõltuvusse seadmisel sihiks riigi ressursside säästlik ja otstarbekohane kasutamine, täpsemalt soov vähendada kohtute koormust tehnilise töö vähenemise kaudu, ja sel eesmärgil ka avaliku e-toimiku kasuks otsustama motiveerimine.

14. Kolleegium tunnistas 10. detsembri 2013. a otsuses kohtuasjas nr 3-4-1-20-13 põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks RLS § 57 lg-d 1 ja 15 ning lisa 1 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis osas, mis sätestas tsiviilkohtumenetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

15. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidis selles otsuses, et avalduse esitamise viisist sõltuvate lõivumäärade eristamise eesmärgiks on menetlusökoonoomia, mis tähendab tõhusat menetlust samal ajal riigi ressursside säästmisega. Kohtute tehnilise töö väidetav vähendamine ja elektrooniline asjaajamine ning väljaspool avalikku e-toimikut esitatud avaldustega kaasnevate võimalike lisakulude panemine menetlusosalistele saavad olla üksnes vahendid menetlusökoonoomia saavutamiseks, mitte iseseisvad eesmärgid põhiõiguste piiramiseks. Menetlusosaliste osalemist õigusemõistmise kulutuste kandmises on Riigikohus küll pidanud riigilõivu tasumisel legitiimseks, kuid see ei saa alati õigustada isikute erinevat kohtlemist riigilõivu tasumisel. Sarnases olukorras olevate menetlusosaliste erinev kohtlemine lõivu tasumisel peab ülekaalukalt aitama kaasa tõhusamale menetluse toimumisele (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p 56).

16. Avalduse esitamise viisist sõltuvate lõivumäärade eristamine ei olnud Riigikohtu hinnangul sobiv vahend eesmärgi saavutamiseks. Kohtute tehnilise töökoormuse vähendamine ei suurenda menetlusökoonoomiat, kui sellega ei vähene õigusemõistmisega kaasnev ressursikulu ühiskonnas tervikuna. Vahendi sobivuse paneb kahtluse alla eelkõige see, et TsMS § 56 annab võimaluse pidada tsiviilasjades toimikut paralleelselt ka paberil ning suurel osal menetlusosalistel puudub võimalus või oskus arvutit ja Interneti kasutada või võimalus anda digitaalallkirja (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p-d 60–65).

17. Tuginedes Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsuses kohtuasjas nr 3-4-1-20-13 toodud õiguslikele põhjendustele ja juhindudes PSJKS § 15 lg 1 p-st 2, tunnistas Riigikohus RLS § 57 lg 8 põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks osas, mis sätestab, et võlgniku, tema surma korral pärandvara suhtes pärija või pärandi hooldaja pankrotiavalduse, füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avalduse või tööõigussuhtest tuleneva nõude alusel töötaja poolt tööandja vastu pankrotiavalduse muul viisil esitamisel tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

Priit Pikamäe

Tõnu Anton

Lea Kivi

Jaak Luik